

***

За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли розстилає
І сонце спатоньки зове
У синє море: покриває
Рожевою пеленою,
Мов мати дитину.
Очам любо. Годиночку,
Малую годину
Ніби серце одпочине,
З Богом заговорить...
А туман, неначе воров,
Закриває море
І хмароньку рожевую,
І тьму за собою
Розстилає туман сивий,
І тьмою німою
Оповіє тобі душу,
Й не знаєш, де дітись,
І ждеш його, того світу,
Мов матері діти.

1848, КОСАРАЛ

***

1° Садок вишневий коло хати,
Хрущі² над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами³ йдуть,
Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сім'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

1847, С.-ПЕТЕРБУРГ

* Цифрами позначено коментарі упорядників — див. Примітки в кінці книжки. — Тут і далі — прим. упоряд.

ДУМКА

Тече вода в синє море,
Та не витікає;
Шука козак свою долю,
А долі немає.
Пішов козак світ за очі;
Грає синє море,
Грає серце козацькеє,
А думка говорить:
«Куди ти йдеш, не спитавшись?
На кого покинув
Батька, неньку старенькую,
Молоду дівчину?
На чужині не ті люде, —
Тяжко з ними жити!
Ні з ким буде поплакати,
Ні поговорити».

Сидить козак на тім боці, —
Грає синє море.
Думав, доля зустрінеться —
Спіткалося горе.
А журавлі летять собі
Додому ключами.
Плаче козак — шляхи биті
Заросли тернами¹.

1838, С.-ПЕТЕРБУРГ

ІВАН ПІДКОВА¹

I

Було колись — в Україні
Ревіли гармати;
Було колись — запорожці
Вміли панувати.
Панували, добували
І славу, і волю;
Минулося — осталися
Могили на полі².
Високіі ті могили,
Де лягло спочити
Козацькеє біле тіло,
В китайку³ повите.
Високіі ті могили
Чорніють, як гори,
Та про волю нишком в полі
З вітрами говорять.
Свідок слави дідівщини
З вітром розмовляє,
А внук косу несе в росу,
За ними співає.

Було колись — в Україні
Лихо танцювало,
Журба в шинку⁴ мед-горілку
Поставцем⁵ кружала⁶.
Було колись добре жити
На тій Україні..
А згадаймо! Може, серце
Хоч трохи спочине.

Чорна хмара з-за Лиману⁷
 Небо, сонце криє,
 Синє море звірюкою
 То стогне, то виє,
 Дніпра гирло затопило.
 «Ануге, хлоп'ята,
 На байдаки⁸! Море грає —
 Ходім погуляти!»
 Висипали запорожці —
 Лиман човни вкрили.
 «Грай же, море!» — заспівали,
 Запінились хвилі.
 Кругом хвилі, як ті гори:
 Ні землі, ні неба.
 Серце мліє, а козакам
 Того тільки й треба.
 Пливають собі та співають;
 Рибалка⁹ літає...
 А попереду отаман
 Веде, куди знає.
 Похожає вздовж байдака,
 Гасне люлька в роті;
 Поглядає сюди-туди —
 Де-то будь роботи?
 Закрутивши чорні уси,
 За ухо чуприну,
 Підняв шапку — човни стали.
 «Нехай ворог гине!
 Не в Синопу¹⁰, отамани¹¹,
 Панове молодці,
 А у Царград¹², до султана¹³,
 Поїдемо в гості!»
 «Добре, батьку отамане!» —
 Кругом заревіло.

«Спасибі вам!» —

Надів шапку.

Знову закипіло

Синє море; вздовж байдака

Знову походжає

Пан отаман та на хвилю

Мовчки поглядає.

1839, С.-ПЕТЕРБУРГ

N.N.¹

Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога...
Уже прокликали до паю²,
А я собі у бур'яні
Молюся Богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тоді так приязно молилось,
Чого так весело було?
Господне небо і село,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло!

Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Село почорніло,
Боже небо голубес
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята —
Не мої ягнята!
Обернувся я на хати —
Нема в мене хати!
Не дав мені Бог нічого!..
І хлинули сльози,
Тяжкі сльози!.. А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскін³ вибирала

Та й почувла, що я плачу,
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала...
Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лани, гаї, сади!
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.

Бридн⁴!.. А й досі, як згадаю,
То серце плаче та болить,
Чому Господь не дав дожити
Малого віку у тім раю.
Умер би, орючи, на ниві,
Нічого б на світі не знав.
Не був би в світі юродивим⁵,
Людей і [Бога] не прокляв!

1847, ОРСЬКА ФОРТЕЦЯ